

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-3-61-67>

 <https://orcid.org/0000-0002-6819-2710>

ЖДАНКІНА Анастасія

аспірантка катедри педагогіки,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
e-mail: nastiazd3@gmail.com

УДК 373.5.015.31:172.15(045)

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ КОБЗАРСТВА

Статтю присвячено експериментальному дослідженню патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства.

Обґрунтовано актуальність проблеми в умовах сьогодення і на тлі російсько-української війни, а також окреслено виховний потенціал кобзарства. У літературному огляді проаналізовано дослідження науковців, присвячених проблемам патріотичного виховання молоді.

Визначено сутність за зміст патріотичного виховання учнівства. Стаття містить перелік завдань, що виходять з її мети. Описано критерії та показники патріотичної вихованості учнівської молоді. Даний розділ містить характеристику етапів дослідження, а також діагностичний інструментарій.

Підведено підсумки за результатами констатувального та контрольного етапів експерименту з патріотичного виховання учнівської молоді, описано педагогічні умови та структурно-функціональну модель.

Стаття містить коротку порівняльну характеристику констатувального та контрольного етапів дослідження. Автором окреслено подальші перспективи досліджень по проблемі патріотичного виховання учнівської молоді з огляду на отримані результати. У висновках

автор описує основні тези проведеної роботи з питань дослідження патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства.

Ключові слова: патріотизм; патріотичне виховання; кобзарство; експериментальне дослідження; засоби кобзарства.

Постановка проблеми. Патріотичне виховання учнівської молоді – одне із найважливіших завдань, що постає перед закладами загальної середньої освіти в Україні. Відповідно до положень Стратегії національно-патріотичного виховання від 2019 року, «... в Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетів держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної

цілісності України, сповідування європейських цінностей» (Стратегія національно-патріотичного виховання, 2019, с. 1).

Саме у юному віці, коли у людини формується уявлення про себе і, закономірно, розпочинається процес національної самоідентифікації, виховання патріотизму відбувається найбільш плідно. Це завдання набуває особливого суспільного і державницького значення в умовах російсько-української війни, що триває з 2014 року.

У даному дослідженні ми акцентуємо увагу на засобах кобзарства, які розглядаються нами як інструмент патріотичного виховання дітей та молоді. Кобзарство – це мистецький феномен, який сформувався на тлі розвитку самобутньої української культури. В українській літературі та історії кобзарство асоціюється з автентичними музичними жанрами – думами, псалмами, баладами, змістом яких є цінність свободи, значущість національного відродження українства, єдність нації, готовність до боротьби тощо. Тому ми вважаємо, що кобзарство містить істотний потенціал у реалізації завдань патріотичного виховання учнівської молоді. Ця теза відображена у дослідженнях та публікаціях А.Г. Вороніної, В.Г. Чуркіної, Т.Є. Мартинової, Г.Є. Шипоти та ін.

Мета дослідження полягає у виявленні ефективності засобів кобзарства у патріотичному вихованні учнівської молоді. Виходячи з мети, ми виокремили наступні завдання:

- 1) висвітлити теоретичні аспекти проблеми патріотичного виховання учнівської молоді;
- 2) виокремити критерії, показники та рівні сформованості патріотизму учнівської молоді;
- 3) визначити засоби кобзарства, що наділені виховним потенціалом у формуванні патріотизму учнівської молоді;
- 4) представити результати експериментального дослідження і виявити динаміку формування патріотичної вихованості учнівської молоді засобами кобзарства.

Огляд результатів, дотичних до теми статті. Незважаючи на те, що історія становлення української нації та державності побудовані на ідеях патріотизму, проблема патріотичного виховання лиш віднедавна отримує заслужену увагу науковців.

Насамперед, необхідно звернутися до джерел, які висвітлюють сутність основних понять дослідження – «виховання», «патріотизм», «патріотичне виховання», «кобзарство».

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови виховання розглядається як «... сукупність знань, культурних

навичок, поглядів, що становлять загальний рівень духовного розвитку людини і є наслідком систематичного впливу, навчання» (Бусел, 2009, с. 159).

Сутність поняття «патріотизм» вичерпно сформульовано у дослідженні М. Качур. Воно розглядається як «стійке соціально-психологічне утворення, складна інтегральна якість особистості, що характеризує її ціннісне ставлення до Батьківщини в органічній єдності національно-етнічного та національно-громадянського аспектів і проявляється в культуротворчій діяльності» (Качур, 2010, с. 7).

У свою чергу, І. Бех і К. Чорна переконані, що патріотизм – це «суттєва частина суспільної свідомості, яка проявляється у колективних настроях, почуттях, ціннісному ставленні до свого народу, його способу життя, національних здобутків і достоїнств, культури, традицій, героїчного історичного минулого і сьогодишньої розбудови держави як єдиної нації, до безмежних просторів Батьківщини, її природних багатств» (Бех, Чорна, 2014, с. 17).

У праці М. Дідовець патріотичне виховання представлено охарактеризовано як «... складову загального виховного процесу учнівської молоді, головною метою якого є набуття нею соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина Української держави, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури» (Дідовець, 2005, с. 31).

Згідно бачень Г. Ващенко, патріотичне виховання – це «...процес цілеспрямованого залучення молоді до глибокої віри у Бога, до національних і загальнолюдських цінностей, до відбудови самостійної України і піднесення до високого рівня власної духовної культури, освіти, науки і мистецтва» (Ващенко, 1997, с. 43).

І, насамкінець, кобзарство – це «символ української національної культури, непереможності й нескореності, волелюбної вдачі українського народу, чистоти його духовних помислів» (Коцур, Потапенко, Куйбіда, 2015, с. 359). У деяких джерелах можна зустріти термін «кобзарське мистецтво» – явище, яке «стало символом волелюбної вдачі українського народу, чистоти його духовний помислів, основаних на високих моральних принципах християнства» (Черкаський, 2003, с. 85).

Дослідниця Г. Шипота стверджує, що «...кобзарське мистецтво – оберіг історичної пам'яті українського народу. Оспівування

ратних подвигів, ушанування козацьких ватажків у думах та історичних піснях дозволяє вважати твори кобзарства засобом відображення національної історії, творчим осмисленням історичної дійсності, що є основою для виховання активної громадянської, патріотичної позиції молоді» (Шипота, 2008, с. 281).

Основні положення, що на яких ґрунтуються мета і завдання патріотичного виховання молоді, підкріплюються нормативно-правовими та законодавчими актами, розробленими у період з 2004–2021 рр.: Постанова про Національну програму виховання дітей та учнівської молоді в Україні (від 2004 р.); Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки» (від 2015 р.); Концепція національно-патріотичного виховання на 2017–2020 рр.; Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» № 286/2019; Стратегія національно-патріотичного виховання (від 2019 р.); Концепція Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 р.

Н. Міма вважає, що патріотичне виховання має на сьогодні особливе значення, оскільки серед підростаючого покоління розповсюджується втрата моральних орієнтирів, які необхідні у житті людини. Автор вказує на дефіцит моральних цінностей, який призводить до зневаги моральними нормами. Саме тому питання про підвищення рівня патріотичного виховання стає дедалі гострішим. Цей процес, на думку автора, потрібно розпочинати ще з молодшого шкільного віку, щоб сформуванню почуття відповідальності, власної гідності, гордості за свою країну та повагу до її історичного минулого (Міма, 2013, с. 20).

Обґрунтовуючи тезу про важливість патріотичного виховання саме учнівської молоді, звернемося до В. Марковця. Автор зазначає, що об'єктом патріотичного виховання має бути, насамперед, молодь, а заклади загальної середньої освіти повинні долучатися до вирішення цього питання (Марковець, 2015, с. 118).

У даному контексті слід згадати статтю Ю. Буклова, у якій автор описує періодизацію формування змісту національно-патріотичного виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі, а також виокремлює найбільш актуальні тенденції у відповідності до кожного періоду (Буклов, 2018а). Автор стверджує, що «...серед сучасних вітчизняних науковців усе чіткіше увиразнюється нове бачення змісту патріотичного виховання учнівської молоді, як важливої складової

національного виховання. Головною метою фахівці проголошують становлення самодостатнього громадянина – патріота України, гуманіста й демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування багатих духовних та культурних надбань українського народу, до високої культури міжособистісних взаємин» (Буклов, 2018b, с. 137).

Дисертаційне дослідження В. Кульчицького охоплює значний історичний період – від завершення Другої світової війни і, фактично, до сьогодення. Наукова цінність дисертаційної роботи В. Кульчицького полягає у комплексному, системному обґрунтуванні теоретико-методичних засад розвитку патріотичного виховання учнів у школах України впродовж 1945–2019 рр. Висвітлюючи проблему патріотичного виховання, В. Кульчицький наголошує, що це доволі складний, суперечливий процес, що зумовлений історичним, економічним, культурним розвитком суспільства (Кульчицький, 2020).

Отже, ми можемо розглядати патріотичне виховання як надважливий напрямок у виховному процесі, що передбачає формування національних та громадянських цінностей, ідей, мотивів, поведінкових моделей тощо. Однак питання патріотичного виховання актуальне не лише в Україні: деякі зарубіжні дослідники зазначають важливість патріотичного виховання учнівської молоді. Втім, інструменти патріотичного виховання учнівства за кордоном значно відрізняються від тих, що розповсюджені в українських ЗЗСО (Dunska, Luse, 2007). Інші вчені акцентують увагу на необхідності вивчення загальних засад, що пов'язані із проблемою патріотичного виховання учнівства та студентів (Malkoç, Öztürk, 2021).

Підсумовуючи вищезазначене, ми вбачаємо, що проблема патріотичного виховання дедалі ширше висвітлюється у сучасній науково-педагогічній думці. За останнє десятиліття з'явилося багато наукових досліджень, монографічних праць, статей у періодичних виданнях, присвячених теоретичним і практичним аспектам патріотичного виховання учнівства. Однак ми також звертаємо увагу на брак експериментальних педагогічних досліджень, проведених у закладах загальної середньої освіти. Не менш істотною проблемою є те, що у наукових працях недостатньо уваги приділяється виховним можливостям зразків традиційного українського мистецтва, до яких ми відносимо кобзарство. Тому ми вважаємо за необхідне представити у да-

ній статті результати експериментального дослідження патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства.

Методологія дослідження. Дослідження поєднує якісний та кількісний підходи; літературний огляд здійснено на базі критичного аналізу, співставлення та узагальнення. У дослідженні використані наукові праці та публікації як українських, так і зарубіжних вчених.

Дослідження стану патріотичної вихованості учнівської молоді відбувалося на основі чотирьох критеріїв та їх показників: знаннєвого (знання про патріотизм, його змістове наповнення; ерудованість в питаннях патріотичної культури, поведінки), вольового (внутрішня потреба у патріотизмі та його проявах; сформованість мотивації, інтересу до саморозвитку), самостверджувального (усвідомлення себе як громадянина держави; співставлення себе з етносом, нацією), поведінкового (здатність проявляти патріотизм у поведінці та ставленні до людей; моральна готовність до захисту інтересів держави). Для проведення експериментального дослідження виявлено рівні патріотичної вихованості: високий, середній та низький.

Для експериментального дослідження використано методики, що відповідають змісту зазначених вище критеріїв, зокрема: авторське опитування «Я – патріот України?», авторський тест «Що мені відомо про патріотизм?», авторська методика «Сім причин бути патріотом», анкета-тест М.Г. Деркач для вивчення моральної орієнтації учня, тест І.В. Гродецької «Ідентичність та громадянство» та ін.

Для дослідження було здійснено поділ респондентів – учнів старших класів – на контрольну та експериментальну групи. Згідно такого поділу, учасники контрольної групи (КГ) приймали участь на констатувальному та контрольному етапах дослідження, а експериментальної (ЕГ) – на констатувальному, формуальному та контрольному етапах.

Результати дослідження. За результатами дослідження на констатувальному етапі нам стали доступними загальні результати за усіма критеріями – знаннєвим, вольовим, самостверджувальним, поведінковим. Так, високий рівень патріотичної вихованості КГ виявлено у 12,30%, середній рівень – у 75,40% і низький – у 12,30%. В експериментальній групі результаті неістотно відмінні: високий рівень – 13,01%, середній – 73,98% і низький – 13,01%.

Описані вище результати дослідження сформованості патріотичної вихованості візуалізовано на рис. 1.

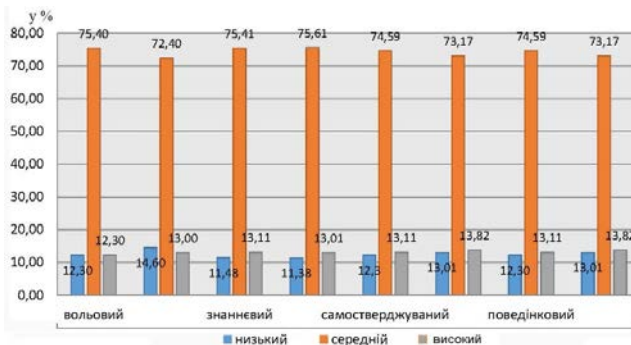

Рис. 1. Результати констатувального етапу дослідження стану патріотичної вихованості учнівської молоді

Отримані результати вказують на те, що загальний рівень патріотичної вихованості учнів доволі низький. Ми пов'язуємо це з низкою причин, а саме: недостатній рівень знань, обізнаності в питаннях громадянськості, ідентичності; слабкі, розрізнені уявлення про патріотизм як «зайвий» особистісний компонент; відсутність практичної зацікавленості педагогів не лише у поглибленні змісту виховної роботи, а й у духовному зростанні учнівства.

З огляду на ці результати, виникла потреба у провадженні педагогічних умов патріотичного виховання засобами кобзарства (формування стійкої позитивної мотивації учнів до вивчення кобзарського спадку; партнерська взаємодія ЗЗСО і батьків у процесах патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства; відповідність змісту патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства викликам сьогодення) (Жданкіна, 2022a).

Педагогічні умови слугували основою структурно-функціональної моделі патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства (Жданкіна, 2022b). Розроблена модель сформована з чотирьох блоків: цільового, методологічного, процесуально-змістового і результативного. На нашу думку, процес моделювання патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства сприяє можливості формування структури виховного процесу, визначенню завдань, етапів і окреслити соціальну значимість аналізованого явища. Розроблені педагогічні умови та модель патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства лягли в основу формуального етапу дослідження.

Саме на формуальному етапі дослідження відбувалося використання засобів кобзарства у патріотичному вихованні учнівської молоді. Уточнімо, що засобами кобзарства ми визначаємо наступні конструкти: мистецький спадок (пісні, думи, балади, плачі, лірика), кобзарська культура (кобза, образ кобзаря, спосіб життя), кобзарська ідеологія (переконавання, світогляд,

мотивація давньої автентичної національної ідентичності). Ми переконані, що ознайомлення лише з мистецькою складовою кобзарства не є достатньо дієвою мірою, тому запроваджували комплексний підхід у його використанні на формуальному етапі експериментального дослідження.

Реалізації завдань патріотичного виховання учнівської молоді передувала низка змін у освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, учні яких брали участь у дослідженні. Зміни, впроваджені у освітню складову, полягали у вивченні нових тем, пов'язаних з кобзарством (інтегративні курси «Мистецтво», «Всесвітня історія. Історія України», «Українська література», «Громадянська освіта». У виховній складовій зміни полягали в збагаченні методів та технологій патріотичного виховання учнівської молоді через призму всебічного дослідження кобзарства та його засобів. Робота з формування патріотизму учнівської молоді засобами кобзарства тривала з 2022 по 2023 навчальні роки.

Після впровадження педагогічних умов на структурно-функціональній моделі патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства було проведено повторну діагностику рівнів патріотичної вихованості старшокласників.

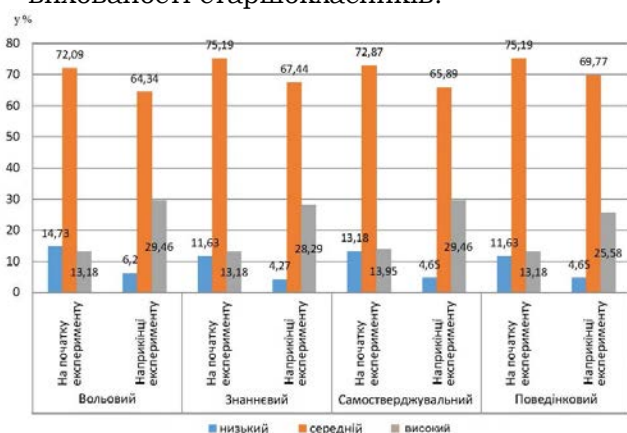

Рис. 2. Результати контрольного етапу дослідження стану патріотичної вихованості учнівської молоді

Отже, в межах повторної діагностики виявлена позитивна динаміка рівнів патріотичної вихованості учнів експериментальної групи. Так, показники високого рівня піднялися на 28,19%, показники середнього рівня знизилися на 7,12% і показники низького рівня знизилися на 8,07% (рис. 2). Результати учнів контрольної групи залишилися без суттєвих змін.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Більшість учнів старших класів українських закладів загальної середньої освіти характеризуються доволі низьким рівнем патріотичної вихованості, що підтверджу-

ється результатами констатувального етапу експерименту. Основними факторами таких показників ми називаємо: недостатній рівень знань, обізнаності в питаннях громадянськості, ідентичності; слабкі, розрізнені уявлення про патріотизм як «зайвий» особистісний компонент; відсутність практичної зацікавленості педагогів не лише у поглибленні змісту виховної роботи, а й у духовному зростанні учнівства.

2. У контексті даного дослідження засобами кобзарства ми вважаємо наступні категорії: мистецький спадок (пісні, думи, балади, плачі, лірика), кобзарська культура (кобза, образ кобзаря, спосіб життя), кобзарська ідеологія (переконання, світогляд, мотивація давньої автентичної національної ідентичності).

3. Отримані на контрольному етапі результати свідчать про те, що кобзарство – це не лише елемент автентичної української культури. Сьогодні кобзарство – це мистецтво, що містить у собі безцінний виховний потенціал. Досліджуючи кобзарство і ознайомлюючись з його зразками, учні починають глибше розуміти проблеми українства, які були багато століть тому, і які залишаються і донині.

Ми також зазначаємо, що істотна позитивна динаміка у контрольній групі свідчить про те, що учнівська молодь зацікавлена у поглибленому ознайомленні з кобзарством, а саме кобзарство насправді є дієвим чинником у виховання патріотизму.

Подальші дослідження з питань патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства можуть бути пов'язані з суто психологічними чинниками, які формують особливий зв'язок між індивідом і його уявленнями про Батьківщину, націю, народ.

Список бібліографічних посилань

- Dunska, Luse, 2007 – Dunska, I. Luse, N. (2007). The model of students' patriotic attitude development during the study course "rural tourism". *Research for Rural Development 2007: Proceedings of the 13th International Scientific Conference*, Jelgava, Latvia, 16-18 May 2007. PP. 313-319. URL: http://lufb.llu.lv/conference/Research-for-Rural-Development/2007/Pages_313-319.pdf.
- Malkoç, Öztürk, 2021 – Malkoç, S., Öztürk, F. (2021). A Comparative Review of Articles on Education of Patriotism: A Thematic Analysis. *International Journal of Progressive Education*, 17(6): 144-157. Doi: <https://doi.org/10.29329/ijpe.2021.382.10>.
- Бех, Чорна, 2015 – Бех, І., Чорна, К. (2015). Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*, 12-13: 26-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2015_12-13_25.
- Буклов, 2018a – Буклов, Ю. (2018). Змістові компоненти національно-патріотичного виховання учнівської молоді. *Молодь і ринок*, 3(158): 136-140.
- Буклов, 2018b Буклов, Ю.М. (2018). Національно-патріотичне виховання учнівської молоді у позакласній та позашкільній виховній роботі (кінець XX

- початок ХХІ ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки. Дрогобич. 303 с.
- Бусел, 2005 – Бусел, В.Т. (Ред.). (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Київ; Ірпін: Перун, VIII, 1728 с.
- Ващенко, 1997 – Ващенко, Г. (1997). Вибрані педагогічні твори. Дрогобич: Відродження. 214 с.
- Дідовець, 2005 – Дідовець, М. (2005). Коли бракує концепції національного виховання. *Віче*, 2: 30–32.
- Жданкіна, 2022а – Жданкіна, А.В. (2022). Педагогічні умови патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства. *Український педагогічний журнал*, 2: 131–139. Doi: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-131-139>.
- Жданкіна, 2022б – Жданкіна, А.В. (2022). Структурна модель патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 47: 16–23. Doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/47.2>.
- Качур, 2010 – Качур, М. (2010). Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Київ: Інститут проблем виховання АПН України. 20 с.
- Коцур, Потапенко, Куйбіда, 2015 – Коцур, В.П., Потапенко, О.І., Куйбіда, В.В. (ред.) (2015). Енциклопедичний словник символів культури України. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко В.М., 2015. 912 с.
- Кульчицький, 2020 – Кульчицький, В.Й. (2020). Теорія і практика патріотичного виховання в школах України (1945–2019 рр.): дис. ... д-ра пед. наук. Дрогобич, Тернопіль. 490 с.
- Марковець, 2015 – Марковець, В. (2015). Виховання патріотичної особистості в умовах становлення незалежної держави: державно-управлінський аспект. *Ефективність державного управління*, 43: 116–122.
- Міма, 2013 – Міма, Н.О. (2013). Патріотичне виховання молодших школярів як пріоритетний напрям національної системи виховання. Педагогічний альманах: збірник наукових праць, 19: 19–24.
- Стратегія національно-патріотичного виховання, 2019 – Стратегія національно-патріотичного виховання (2019): затв. Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>.
- Черкаський, 2003 – Черкаський, Л.М. (2003). Українські народні музичні інструменти. Київ: Техніка. 264 с.
- Шипота, 2008 – Шипота, Г.Є. (2008). Виховний потенціал кобзарського мистецтва. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки*, 1: 279–282. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmpmn_2008_1_45.
- References**
- Dunska, I. & Luse, N. (2007). The model of students' patriotic attitude development during the study course «rural tourism». *Research for Rural Development 2007*: Proceedings of the 13th International Scientific Conference, Jelgava, Latvia, 16–18 May 2007. URL: http://lufb.llu.lv/conference/Research-for-Rural-Development/2007/Pages_313-319.pdf
- Malkoç, S., Öztürk, F. (2021). A Comparative Review of Articles on Education of Patriotism: A Thematic Analysis. *International Journal of Progressive Education*, 17(6): 144–157. Doi: <https://doi.org/10.29329/ijpe.2021.382.10>.
- Bekh, I., Chorna, K. (2015). Program of Ukrainian patriotic education of children and students. *Mountain School of the Ukrainian Carpathians*, 12–13: 26–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gasuk_2015_12-13_25.
- Buklov, Yu. (2018). Content components of national-patriotic education of students. *Youth and Market*, 3(158): 136–140.
- Buklov, Yu.M. (2018). National-patriotic education of students in extracurricular and extracurricular educational work (late 20th – early 21st centuries): Theses of Ph.D dissertation in Pedagogy. Drohobych. 303 p.
- Busel, V.T. (Ed.). (2005). The Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language (with additions and additions). Kyiv; Irpin: Perun, VIII, 1728 p.
- Vashchenko, G. (1997). Selected Pedagogical Works. Drohobych: Vidrodzhennia. 214 p.
- Didovets, M. (2005). When the Concept of National Education is Missing. *Viche*, 2: 30–32.
- Zhdankina, A. (2022). Pedagogical Conditions for Patriotic Education of Schoolchildren by Means of Kobzarstvo. *Ukrainian Pedagogical Journal*, 2: 131–139. Doi: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-131-139>.
- Zhdankina, A. (2022). Structural Model of Patriotic Education of Schoolchildren by Means of Kobzarstvo. *Humanities Studies. Series "Pedagogy"*, 47: 16–23. Doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/47.2>.
- Kachur, M. (2010). Patriotic education of younger schoolchildren by means of artistic local history: Abstract of Ph.D dissertation in Pedagogy. Kyiv: Institute of Educational Problems of the Academy of Sciences of Ukraine. 20 p.
- Kotsur, V.P., Potapenko, O.I., Kuybida, V.V. (Eds.) (2015) – Encyclopedic Dictionary of Symbols of Culture of Ukraine. 5th ed. Korsun-Shechenivskiy: Publisher Gavrishenko V.M., 2015. 912 p.
- Kulchytskyi, V. Y. (2020). Theory and practice of patriotic education in schools of Ukraine (1945–2019): Theses of Doctor Science Dissertation in Pedagogy. Drohobych, Ternopil. 490 p.
- Markovets, V. (2015). Education of a patriotic personality in the conditions of the formation of an independent state: state and administrative aspect. *Efficiency of State Administration*, 43: 116–122.
- Mima, N.O. (2013). Patriotic education of junior schoolchildren as a priority direction of the national education system. *Pedagogical Almanac: Collection of Scientific Works*, 19: 19–24.
- Strategy of National-Patriotic Education (2019): approved by Decree of the President of Ukraine dated May 18, 2019 No. 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>.
- Cherkasky, L.M. (2003). Ukrainian Folk Musical Instruments. Kyiv: Tekhnika. 264 p.
- Shipota, G.E. (2008). Educational Potential of Kobzar Art. *Current Problems of Artistic Practice and Art History*, 1: 279–282. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmpmn_2008_1_45.

ZHDANKINA Anastasiia

Postgraduate student,
Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy

EXPERIMENTAL STUDY OF PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH STUDENTS USING COBZARSTVO

Summary. The problem of the research is the need to identify the educational potential of kobzarstvo in the formation of patriotism among schoolchildren. The purpose of this study is to identify the effectiveness of kobzarstvo in the patriotic education of schoolchildren. The study combines qualitative and quantitative approaches; the literature review was conducted on the basis of critical analysis, comparison, and generalization.

According to the results of the study, we found that the majority of senior students of Ukrainian secondary education institutions are characterized by a rather low level of patriotic upbringing, which is confirmed by the results of the ascertaining stage of the experiment. We call the main factors of such indicators: insufficient level of knowledge, awareness of issues of citizenship, identity; weak, fragmented ideas about patriotism as an “extra”

personal component; lack of practical interest of teachers not only in deepening the content of educational work, but also in the spiritual growth of students.

The scientific novelty of the study lies in the experimental verification of the effectiveness of the structural-functional model and pedagogical conditions of patriotic education of schoolchildren through the means of cobzarstvo. Further research on the issues of patriotic education of schoolchildren through cobzarstvo may be related

to purely psychological factors that form a special connection between the individual and his ideas about the Motherland, the nation, and the people.

Keywords: *patriotism, patriotic education, cobzarstvo, experimental research, means of cobzarstvo.*

*Одержано редакцією 01.09.2025
Прийнято до публікації 14.09.2025*